

Schelpen verzameld in 2016 uit de visnetten van de Bruine bank deel II: Gevlekt koffieboontje *Trivia monacha* (Da Costa, 1778), een groeiserie

Aart Dekkers

Shells from discarded fishing nets collected during the 2016 Dutch expedition to clean the North Sea. Report on the Brown ridge in the southern part of the North Sea part II. A growth series of *Trivia monacha* (Da Costa, 1778)

Summary. The foundation 'Duik de Noordzee Schoon' ('Clean the North Sea through Diving') organises the removal of fishing nets from shipwrecks. Some of these nets collected in 2016 on the Brown ridge were transferred to Scheveningen harbour and inspected there for molluscs by members of the Netherlands' Malacological Society. A report on all shells collected was published by the author earlier in 2019. In this second part a growth series of the *Trivia* species collected is highlighted.

Inleiding

Onlangs is het verslag gepubliceerd over de macromollusken uit visnetten op scheepswrakken verzameld in 2016 tijdens de expeditie van Stichting Duik de Noordzee Schoon (Dekkers *et al.*, 2019). De netten waren allemaal afkomstig van de Bruine Bank. De Bruine Bank ligt ruwweg op de hoogte van IJmuiden in de richting van de kust van Engeland, voornamelijk in het Nederlandse deel van de Noordzee. Van de aangetroffen soorten waren er een aantal nieuw voor dit deel van de Noordzee. Een van die soorten was het Gevlekt koffieboontje *Trivia monacha* (Da Costa, 1778). Er werden naast enige volwassen exemplaren ook meerdere juveniele exemplaren gevonden. De determinatie van de soort was op basis van de volwassen exemplaren. De juveniele exemplaren zijn wit of half doorschijnend en missen het determinatiekenmerk van de zwarte vlekken. Zowel van de redactie van Spirula als van enkele anderen kwam de vraag hoe je dan juveniele exemplaren van het Gevlekt koffieboontje kan onderscheiden van die van het Ongevekt koffieboontje *Trivia arctica* (Pultney, 1799). Dat kan inderdaad niet, tenzij het dier er nog in zit. De slak van het Ongevekt koffieboontje heeft een gele kleur met doorschijnende mantelflappen (www.anemoon.org; id. 67); bij het Gevlekt koffieboontje is de lichaamskleur deels afhankelijk van het voedsel maar vaak grijsachtig (www.anemoon.org; id. 477). Gelukkig ben ik een slechte schoonmaker: op fig. 1 zijn de gele restanten van het dier nog zichtbaar. Maar de redenering bij het schrijven van het artikel uit Spirula 419 was een simpele deductie: de aangetroffen volwassen exemplaren betroffen allemaal het Gevlekt koffieboontje en dan is het voor de hand liggend dat de juveniele exemplaren ook tot die soort behoren. Volledige zekerheid heb je dan natuurlijk niet. Overigens wordt in het prachtige boek over de malacologische fauna van de Noordzee (De Bruyne *et al.*, 2013) alleen het Gevlekt koffieboontje behandeld. Genoeg redenen lijkt mij om voor de juvenielen uit te gaan van het Gevlekt koffieboontje.

Fototechniek

Door Rob Vink waren alle foto's van de eerste publicatie gemaakt

met behulp van een Nikon full frame camera en een macrolens. Rob heeft per figuur enorm veel foto's met een heel kleine verandering in het scherptepunt gemaakt (steeds een ietsje verder). Met behulp van software zijn deze foto's door Rob 'in elkaar geplakt' zodat over de gehele dikte van de schelp een scherpe foto ontstaat. Deze techniek wordt wel aangeduid als 'stacken'. Helaas ging het effect van deze prachtige foto's deels verloren doordat ze in de Spirula te donker zijn afgedrukt. Wel is een foto van Rob door Joop Eikenboom gebruikt bij de presentatie van *Trivia* en verwante soorten op de NMV verenigingsdag op 29 juni 2019; een leuke verrassing!

Voor dit artikel heeft de auteur zelf de techniek ter hand genomen. De foto's bij dit artikel zijn gemaakt met behulp van een Olympus OMD-5II 16MP camera en een 30 mm macrolens van Olympus. Het betreft steeds een in-camera-stack van acht foto's met een andere scherpstelling. Deze camera's zijn zo geavanceerd dat de software voor stacking in de camera aanwezig is en de camera het resultaat volautomatisch verwerkt. Deze zogenaamde focus-stacking bij dit type camera is maximaal acht opnamen (minder mag); de focus-stappen kun je kiezen in het menu van de camera. Er zijn geen tabellen: je moet zelf uitproberen wat een goed resultaat geeft. Uiteraard geven de acht gestackte foto's een minder fraai resultaat dan de ca. 200 per afbeelding van Rob Vink.

Resultaat

Over het technische resultaat ben ik best tevreden, ook al zal ik nog wel verder moeten oefenen. Elke schelp is anders en vraagt een ander 'stappenplan'. Het meest juveniele exemplaar (fig. 1) heeft nog duidelijk de '*Ficus*' vorm zoals we die ook kennen van juveniele *Cypraea* soorten. Het schelpje is geheel witachtig doorschijnend en nog helemaal zonder spiraalrichels. Het exemplaar van de tweede foto (fig. 2) is al duidelijk verder in de groei en heeft al een iets verdikte mondrand. De apex is mooi te zien. Ook hier zijn nog geen spiraalrichels zichtbaar, behoudens als je goed kijkt een vaag kleurverschil. Het schelpje

Figs 1-4. Gevlekt koffieboontje *Trivia monacha* (Da Costa, 1778). **Fig. 1.** Het meest juveniele stadium dat werd aangetroffen, met de 'Ficus' vorm. Lengte ca. 7,3 mm. **Fig. 2.** Al wat meer richting volwassenheid: met een verdikte mondrand maar nog geen ribbels. Lengte ca. 8,1 mm. **Fig. 3.** Nog verder richting volwassenheid: de vorming van spiraalribbels is duidelijk te zien. Lengte ca. 9,9 mm. **Fig. 4.** Een volgroeid exemplaar. Lengte ca. 10,9 mm. Foto's Aart Dekkers.

is verder prachtig wit. Wel is een verdikking op het posterieure deel (richting top) te zien wat al duidt op de verdere ontwikkeling van de vorm tijdens de groei.

Het exemplaar op de derde foto (fig. 3) is nog verder ontwikkeld. Bij dit exemplaar zijn al spiraalribbels ontstaan. Deze ribbels in aanleg zijn witachtig van kleur tegen een – opeens – bruinachtige basiskleur van het schelpje. Overigens zijn de ribbels nog grotendeels gesitueerd aan de binnenkant van de schelp en nog maar nauwelijks aan de buitenkant voelbaar. Het betreft 14 ribbels en op de columella zijn aan het einde van de ribbels die de mondopening ingaan ook 14 tandjes in aanleg te zien. Ook de tandjes aan de binnenmondrand (ook 14) zijn deels al gevormd en als verdikte puntjes zichtbaar. De apex is nog steeds zichtbaar.

De vierde foto (fig. 4) laat een volledig volgroeid exemplaar zien zoals ook eerder afgebeeld in *Spirula* 419 (toen door Rob Vink gefotografeerd).

Deze groeierie is opgenomen in mijn privéverzameling. Een gelijksoortige groeierie is in 2016 geschonken aan Naturalis.

Dankzegging

Mijn dank aan Stephen Maxwell, Cairns, Australië voor het maken van de plaat.

Geraadpleegde bronnen

BRUYNE, R. DE, S. VAN LEEUWEN, A. GMELIG MEYLING & R.

DAAN (red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). – Tirion Natuur en Stichting ANEMOON, Utrecht respectievelijk Lisse.

DEKKERS, A.M., R. VINK & F. DE GRAAF, 2019. Schelpen verzameld van de visnetten van de expeditie 'Duik de Noordzee Schoon' editie 2016. Resultaten van de Bruine bank in het zuidelijke deel van de Noordzee. – *Spirula* 419: 28-31.

VAN LEEUWEN, S., B. VAN HEUGTEN, M. FAASSE & A. DEKKERS, 2016. Schelpen uit de visnetten van de expeditie "Duik de Noordzee schoon" van september 2015. – *Spirula* 409: 50-55.

VAN MOORSEL, G., M. FAASSE & W. LENGKEEK, 2015. New and rarely reported gastropods and bivalves from shipwrecks in the Dutch Northsea. – *Basteria* 79(1-3): 8-14.

WIKIPEDIA. https://nl.wikipedia.org/wiki/Bruine_Bank. Geraadpleegd juli 2018.

ANEMOON.www.anemoon.org/flora-en-fauna/soorteninformatie/soorten/id/67/ongevlekt-koffieboontje. Geraadpleegd 16-08-2019.

ANEMOON.www.anemoon.org/flora-en-fauna/soorteninformatie/soorten/id/477/gevlekt-koffieboontje. Geraadpleegd 16-08-2019.

Adres van de auteur
aart.dekkers@wx.nl